

The Greek Review of Social Research

Vol 13 (1972)

13

Η διάρθρωσις της οικογενειακῆς ἐξουσίας καὶ αἱ ἐκ τοῦ γάμου ἱκανοποιήσεις

Κωνσταντῖνα Σαφιλίου-Rothschild

doi: [10.12681/grsr.494](https://doi.org/10.12681/grsr.494)

Copyright © 1972, Κωνσταντῖνα Σαφιλίου-Rothschild

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Σαφιλίου-Rothschild K. (1972). Η διάρθρωσις της οικογενειακῆς ἐξουσίας καὶ αἱ ἐκ τοῦ γάμου ἱκανοποιήσεις. *The Greek Review of Social Research*, 13, 92–100. <https://doi.org/10.12681/grsr.494>

ἡ διάρθρωσις τῆς οικογενειακῆς ἐξουσίας καὶ αἱ ἐκ τοῦ γάμου ικανοποιήσεις

ὑπό

Κωνσταντῖνας Σαφιλιού
- Rothschild

Τακτικῆς Καθηγητῆρας Κοινωνιολογίας,*
Wayne State University, Detroit,
Michigan, ΗΠΑ

*Ανατύπωσις ἐκ τοῦ
Journal of Marriage and the Family,
τόμ. XXIX, ἀριθμ. 2, Μάιος 1967

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΚΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ¹

Παρά τὸ ὅτι ἡ ἀγροτικὴ ἑλληνικὴ οἰκογένεια ἔχει γίνεαι ἀντικείμενον πολλῶν ἀνθρωπολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν ἀγροτικῶν μελετῶν ὑπὸ Γάλλων, Ἀγγλῶν καὶ Ἀμερικανῶν κοινωνιολόγων, καὶ παρὰ τὸ ὑψηλὸν ποσοστὸν ἀστικοποιήσεως κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ἡ ἀστικὴ ἑλληνικὴ οἰκογένεια οὐδέποτε ἀπασχόλησε τοὺς ἐρευνητάς.² Οὕτως ἡ παροῦσα ἐρευνα, ἡ ὁποία διενεργήθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1964, ἀντιπροσωπεύει τὴν πρώτην ἐπιστημονικὴν μελέτην περὶ τῆς ἀστικῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

Τὸ δείγμα συνίσταται ἐκ 250 κατὰ τύχην ἐπιλεγέντων ὑπᾶνδρων ζευγῶν Ἀθηναίων. Εἰς 133 περιπτώσεις ἡ συνέντευξις ἐγένετο μὲ τὴν σύζυγον καὶ εἰς τὰς ὑπολοίπους 117 περιπτώσεις μόνον μὲ τὸν σύζυγον. Τὰ πορίσματα τῆς μελέτης ταύτης συγκρίνονται πρὸς τὰ πορίσματα τῆς ἐρέυνης περὶ τῆς γαλλικῆς ἀστικῆς οἰκογενείας τῆς διενεργηθείσης ὑπὸ τῆς Andrée Michel ἐπὶ 550 κατὰ τύχην ἐπιλεγεισῶν οἰκογενειῶν. Πρὸς σύγκρισιν τῶν ἑλληνικῶν καὶ γαλλικῶν πορισμάτων, ἡ παροῦσα μελέτη ἐξετάζει μόνον τὰς ἀπαντήσεις τῶν γυναικῶν, δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐρευναν δὲν ἐγένετο συνέντευξις μὲ τοὺς ἄρρενας.

Δύο μείζονες μεταβληταί, βασικαὶ διὰ τὴν κατανόησιν τῶν σχέσεων τῶν συζύγων καὶ τῆς δυναμικότητος αὐτῶν, τίθενται ἐντάθῃα ὑπὸ συζήτησιν: (α) ἡ διάρθρωσις τῆς ἀσκουμένης ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἐξουσίας, καὶ (β) αἱ ἐκ τοῦ γάμου ἱκανοποιήσεις.

μεθοδολογία

*Ἡ ὕψις τῆς οἰκογενειακῆς ἐξουσίας ἐμελετήθη ἐπὶ τῇ βάσει ὀκτῶ ἀποφάσεων θεωρηθεισῶν ὡς τῶν πλέον σημαντικῶν ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν

* Ἡ Κωνσταντῖνα Σαφιλιού-Rothschild εἶναι Τακτικὴ Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας καὶ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου Ἑρευνῶν ἐπὶ τῆς Οἰκογενείας εἰς τὸ Wayne State University ἐν Detroit, Michigan.

1. Ἡ συλλογὴ τῶν δεδομένων ἐπραγματοποιήθη δι' ἐπιχορηγήσεως ἐν μέρει ἐκ τοῦ Ἰδρυματος Foundation Fund for Research in Psychiatry, ἡ δὲ ἀνάλοσις αὐτῶν δι' ἐπιχορηγήσεως τοῦ National Institute for Mental Health. Παλαιότερα μορφή τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τοῦ Ἐκτου Παγκοσμίου Κογκρέσσου Κοινωνιολογίας, εἰς Evian Γαλλίας, 4-11 Σεπτεμβρίου 1966.

2. Ἡ μόνη εἰδικὴ μελέτη ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς οἰκογενείας τῆς ὑπαίθρου εἶναι ἡ τοῦ J. K. Campbell, ἡ φέρουσα τὸν τίτλον *Honour, Family, and Patronage*, Oxford: Clarendon Press, 1964. Ἄλλαι μελέται, ὡς τῶν E. Friedl, *Vassilika, A Village in Modern Greece*, (New York: Holt, Rinehart, and Winston, 1962), Irwin T. Sanders, *Rainbow in the Rock* (Cambridge: Harvard University, 1962), καὶ τοῦ Henri Mendras, *Six Villages d'Epire* (UNESCO, Mission Report No. 11, 1961), ἠσχολήθησαν ἐν μέρει μόνον μὲ τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν τῆς ὑπαίθρου.

ΠΙΝΑΞ 1. Βαθμοί εξουσίας και στάδια οίκογενειακού κύκλου

Βαθμοί εξουσίας	Στάδια οίκογενειακού κύκλου						
	Νεόνυμφοί άνω τέκνων	Άτεκνα ζεύγη	Ζεύγη έχοντα τέκνα προσχολικής ηλικίας	Ζεύγη έχοντα τέκνα σχολικής ηλικίας	Ζεύγη έχοντα τέκνα εφηβικής ηλικίας	Ζεύγη έχοντα ένηλικα τέκνα	Ζεύγη μόνα μετά την άπομάκρυνση των τέκνων
Έλλάς	3,08	2,92	2,87	2,67	2,55	2,62	2,46
Γαλλία	2,09	2,04	2,20	1,90	2,02	1,96	1,73

πολιτιστικών επίπεδων.¹ Αί αποφάσεις αυτές αναφέρονται εις (1) την άνατροφήν των τέκνων, (2) την διαχείρισιν των διαθεσίμων χρημάτων, (3) τας σχέσεις μετά των πενθεράν, (4) τον τρόπον διαθέσεως του έλευθερου χρόνου, (5) τον άριθμόν των τέκνων, (6) την έπιλογήν των φίλων, (7) την άγοράν ειδών ίματισμού δι' όλόκληρον την οίκογένειαν, και (8) την άγοράν επίπλων και άλλων οικιακών σκευών.

Είς τους έπιλεγέντας ετέθη ή άνοικτη έρώτησις, όπως π.χ. «ποιού ή γνώμη επικρατεί συνήθως εις εκάστην των ως άνω αποφάσεων;», και επί τή βάσει των άπαντησών των έγένετο σχετική βαθμολογία άντιπροσωπεύουσα τον βαθμόν τής άσκουμένης υπό εκάστου συζύγου εξουσίας.²

Είς την γαλλικήν μελέτην ο βαθμός τής εξουσίας ύπελογίσθη επί τή βάσει δέκα αποφάσεων (έντεκ εκ των οποίων ήσαν όμοια προς εκείνας τής έλληνικής μελέτης³), αι όποιαί εθεωρήθησαν σημαντικά διά την γαλλικήν οίκογένειαν.

Πιθανόν νά άμφισβητηθί άν τά πορίσματα των δύο τούτων μελετών, τά άφορώντα εις τον βαθμόν τής άσκουμένης εξουσίας, είναι δυνατόν να συγκριθούν. Άς σημειωθί έν τούτοις ότι άν ή σύγκρισις άπολύτων άριθμών είναι άδύνατος, δέν ύφίσταται λόγος διά τον όποιον αι κατεθύνσεις έγκύρων πρότυπων οίκογενειακής εξουσίας νά μη είναι δυνατόν να συγκριθούν, υπό την προϋπόθεσιν ότι αι «πολιτιστικός ισότιμοι» έρωτήσεις είναι έξ ίσου έγκυροι, άν μη περισσότερο ένκυριοι, άπό ταυτοσήμου έρω-

τήσεις, αι όποια δυνατόν νά γίνουν άφορμή πεπλανημένων συμπερασμάτων, όταν χρησιμοποιούνται εις πολιτιστικώς διάφορον περιβάλλον.

Η ίκανοποίησις τής συζύγου εκ τής έγγάμου σχέσεως έμετρήθη διά μονάδος βασιζομένης επί του βαθμού τής ίκανοποιήσεως τής προερχομένης εκ: (1) τής κατονοήσεως εκ μέρου του συζύγου των προβλημάτων τής συζύγου του, (2) τής τρυφερότητος τής έπιδεικνυομένης ύπ' αυτού προς την σύζυγον του, (3) του βιοτικού επιπέδου, και (4) τής συγκριτικής ύπό τής συζύγου θεωρήσεως των προσωπικών συζυγικών σχέσεων της προς εκείνας των φίλων και συγγενών αυτής.⁴ Είς την γαλλικήν μελέτη ή έπιτυγχανομένη ίκανοποίησις έβασίσθη άκριβώς επί των ίδιων έρωτησεων ως εις την έλληνικήν.

πορίσματα

Έξουσία

Η έπιρροή τής Ιδιομορφίας του χαρακτήρος των συζύγων και τά στάδια του οίκογενειακού κύκλου έξητάθησαν, ως προς την σχέση των με τον βαθμόν τής οίκογενειακής εξουσίας των Έλλήνων και Γάλλων συζύγων.

Ο οίκογενειακός κύκλος. Είς τήν Έλλάδα φαίνεται ότι γενικώς ή εξουσία του συζύγου είναι μεγαλύτερα εις περίπτωσιν άτεκνίας, ένθ μειούται μετά την άπόκτησιν τέκνων (Πίναξ 1). Η τάσις αυτή είναι άντίθετος προς εκείνην την παρατηρουμένην εις την γαλλικήν οίκογένειαν⁵ (και εις την οίκο-

1. Διά την εξέτασιν των πολιτιστικών λόγων διά τους όποιους άλλαί αποφάσεις άπεκλείσθησαν, ένθ συμπεριελήφθησαν αι έν λόγω όκτώ, βλέπε Robert O. Blood, Jr., Reuben Hill, Andrée Michel και Constantina Safilios-Rothschild, «Comparative Analysis of Family Power Structure: Problems of Measurement and Interpretation», άνακοίνωσις γενομένη εις τό IX Διεθνές Σεμινάριον διά την Έρευναν τής Οίκογενείας, έν Τόκιο Ιαπωνία τον Σεπτέμβριον 1965.

2. Ο βαθμός 5 έδόθη εις την άπάντησιν «ό σύζυγός μου» ή «άπάντοτε ο σύζυγός μου», ο βαθμός 4 εις την άπάντησιν «ό σύζυγός μου συχνότερα από μένα», ο βαθμός 3 εις την άπάντησιν «μαζί άποφασίζουμε», ο βαθμός 2 εις την άπάντησιν «έγώ μάλλον παρά ο άνδρας μου», και ο βαθμός 1 εις την άπάντησιν «έγώ (ή σύζυγός)».

3. Αί έντεκ κοιναι αποφάσεις ήσαν: (1) ή χρήςις χρημάτων, (2) ή έπιλογή φίλων, (3) ή άγορά οικιακών σκευών, (4) ή άγορά επίπλων, και (5) αι αποφάσεις αι άφορούσαι εις τά τέκνα.

4. Ο βαθμός ίκανοποιήσεως ήτο θρόισμα βαθμών βασιζόμενον επί των τεσσάρων σημείων τής εκ του γάμου ίκανοποιήσεως. Είς εκαστον θέμα έδόθη ο βαθμός 5, έφ' όσον ή άπάντησις ήτο «πολύ άκανοποιημένη», 4 άν «άκανοποιημένη», 3 άν ή άπάντησις ήτο «δέν μπορώ να παραπονέθώ», 2 άν ή άπάντησις ήτο «αά μποροΰσαν να ήταν καλύτερα τά πράγματα», και ο βαθμός 1 άν ή άπάντησις ήτο «είμαι άπογοητευμένη».

5. Andrée Michel, «Comparative Data Concerning the Interaction in French and American Families», *Journal of Marriage and the Family*, 29: 2 (Μάιος 1967). Όλα τά στοιχεία και αι έρμηνείαι τής παρούσης μελέτης τής συγγραφείας αι άφορούσαι εις την γαλλικήν οίκογένειαν έλήφθησαν από την άρχικην μορφήν τής εργασίας, ή όποια άνεγνώσθη ένόπιον του Έκτου Παγκοσμίου Κογκρέσσου Κοινωνιολογίας εις Evian τής Γαλλίας, 4-11 Σεπτεμβρίου 1966. Έπίσης, ή

γένεταν τῆς πόλεως Detroit, κατόπιν σχετικῆς μελέτης τοῦ Blood καὶ Wolf²⁾, ὅπου ἡ ἀπόκτησις τέκνων ἐπαυξάνει τὴν ἐξουσίαν τοῦ συζύγου. Εἰς τὴν Γαλλίαν (καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας) ἡ ἐξάρτησις τῆς γυναίκος ἐκ τοῦ συζύγου τῆς αὐξάνει εἴτε διότι πᾶναι αὕτη νὰ ἐργάζεται μετὰ τὴν τεκνοποιίαν εἴτε ἕνεκα τῶν νέων εὐθυνῶν τῶν δημιουργουμένων ἐκ τῆς τεκνοποιίας. Διὰ τὴν Ἑλληνίδα, ἐν τούτοις, ἡ μητρότης δὲν ἀποτελεῖ τόσον κρίσιμον μεταβατικὴν περίοδον, ὡς συμβαίνει τοῦτο διὰ τὰς Γαλλίδας.

Ἐπάρχουν ἐνδείξεις ἐξ ἄλλων συγκεντρωθέντων στοιχείων, ὅτι ἡ μητρότης εἰς τὴν Ἑλλάδα συμβιβάζεται μετὰ τὸν ρόλον τῆς ἐργαζομένης μητρός, κυρίως διότι ὑπάρχουν γυναῖκες συγγενεῖς (καὶ ἰδίως μάμμαι), αἱ ὅποια κατοικοῦσαι πλησίον τοῦ ζευγους εἶναι πρόθυμοι νὰ φυλάσσουν τὰ παιδιὰ κατὰ τὰς ὥρας ἐργασίας τῆς μητρός τῶν.³⁾

Ἡ μείωσις τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἑλληνοσ συζύγου, ἡ ὅποια ἀρχίζει μετὰ τὴν γέννησιν τέκνων, ὀφείλεται ἐν μέρει εἰς τὸ ὅτι αἱ περὶ μορφώσεως τῶν παιδῶν ἀποφάσεις ἐμπιπτουν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς συζύγου (εἰς 62% τῶν περιπτώσεων τὰ περὶ μορφώσεως θέματα ἦσαν ἀποφάσεις γυναικῶν). Οὕτως, ὅταν ἐν τῷ τῆς οικογενείας ὑπάρχουν τέκνα προσχολικῆς ἡλικίας, ὁ σύζυγος ἐξακολουθεῖ ἄσκαν ἐξ ἴσου ἱσχυρὰν ἐπιρροὴν ἐπὶ πασῶν τῶν λοιπῶν ἀποφάσεων ὡς καὶ κατὰ τὴν πρό τῆς τεκνοποιίας περίοδον· ἀλλὰ γενικῶς ὁ βαθμὸς τῆς ἐξουσίας του ἐλαττοῦται, ἐπειδὴ εἰς τὰς ἀποφάσεις περὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων βαρύνουσιν γνῶμην ἔχει ἡ σύζυγος.

Γενικῶς, φαίνεται ὅτι ἡ παρουσία τέκνων παρέχει εἰς τὴν Ἑλληνίδα σύζυγον ἠδξῆμένα δικαιώματα ὅστε νὰ λαμβάνη καὶ νὰ ἐπιηρεάζη ἀποφάσεις, καὶ κυρίως ἐκεῖνας αἱ ὅποια ἔχουν ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὰ τέκνα. Τὰ δικαιώματα ταῦτα ἐνισχύονται αὐξανομένης τῆς ἡλικίας τῶν τέκνων. Παρομοίᾳ τᾶσι παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν οικογένειαν, ἀλλὰ αὕτη ἀρχίζει μετὰ τὴν περίοδον τῆς σχολικῆς ἡλικίας, ἐνῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ τοιαύτη τᾶσι παρατηρεῖται ἄμεσως μετὰ τὴν γέννησιν τέκνου.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησις τῶν γυναικῶν. Τὰ συγκριτικὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακος 2 διὰ τὰς ἑλληνικὰς καὶ γαλλικὰς ἀστικὰς οικογενείας δεικνύουν ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν (ὡς

ΠΙΝΑΞ 2. Βαθμοὶ ἐξουσίας καὶ κατάστασις ἀπασχόλησεως τῆς συζύγου

Βαθμοὶ ἐξουσίας	Ἀπασχόλησις τῆς συζύγου	
	Ἐργαζόμεναι	Μὴ ἐργαζόμεναι
Ἑλλάς (γυναῖκες ἀποκρινόμεναι)	2,33	2,78
Ἑλλάς (ἄνδρες ἀποκρινόμενοι)	2,97	3,12
Γαλλία	1,90	2,03

Τὸ τέταρτο στατιστικὸν σημαντικόν εἶ' ἐπίπεδον πιθανότητος .05 διὰ τὰς ἀποκρίσεις Ἑλληνίδας, ἀλλ' οὐκ σημαντικόν διὰ τοὺς ἀποκρίθεντας ἄνδρας.

ἐπίσης καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας³⁾, ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησις τῆς συζύγου ἐλαττώνει τὸν βαθμὸν ἐξουσίας τὸν ἀσκούμενον ὑπὸ τοῦ συζύγου τῆς. Ἀλλὰ εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον νὰ ἐξετάσωμεν τὰ εἶδη τῶν ἀποφάσεων τὰς ὅποιας λαμβάνει συνήθως ἡ ἐργαζομένη σύζυγος. Αὐταὶ ἀφοροῦν εἰς τὴν καθόλου ἀγωγὴν τοῦ τέκνου, εἰς τὴν ἀγοράν ἱματισμοῦ δι' ὀλόκληρον τὴν οικογένειαν, τὴν ἀγορὰν ἐπίπλων καὶ ἄλλων εἰδῶν οἰκιακῆς χρήσεως καὶ, σπανιώτερον, τὴν διαχείρισιν τοῦ οικογενειακοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν χρημάτων.

Ὅλαι αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ συνήθως λαμβάνονται ὑπὸ τῆς συζύγου καὶ σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐργαζομένης συζύγου. Ἀντιθέτως αἱ λαμβανόμεναι συνήθως ἀποφάσεις ὑπὸ τοῦ συζύγου, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἐπιλογὴν φίλων καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐλευθέρου χρόνου, ὡς καὶ ἐκεῖνα, αἱ ὅποια συνήθως λαμβάνονται ἀπὸ κοινοῦ καὶ αἱ ὅποια ἀφοροῦν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων καὶ τὰς σχέσεις μετὰ τῶν πενητέρων, δὲν ἐπιηρεάζονται ὑπὸ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀπασχόλησεως τῆς συζύγου. Οὕτω, καίτοι αἱ σύζυγοι αἱ ἔχουσαι ἴδιον εἰσοδῆμα δύναται νὰ λαμβάνουν πλεονεξ ἀποφάσεις ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς οικογενείας, ἡ ἐξουσία τῶν αὐτῶν περιορίζεται εἰς τὰς ἀποφάσεις αἱ ὅποια προστιδιάζουν περισσότερο ἐν τὴν γυναικᾶ, καὶ δὲν ἀπειλεῖ ἄμεσως τὴν θέσιν τοῦ συζύγου εἰς τὴν οικογένειαν.

Συγκρίνοντες τὰς ἀπαντήσεις ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τὴν ὅποιαν ἔχει ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησις τῆς συζύγου ἐπὶ τῆς λήψεως τῶν ἀποφάσεων, δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τὴν σημαντικὴν ἀσμεφονίαν τῶν ἀπαντήσεων τῶν εἰς τὴν ἀπροθυμίαν τοῦ ἀνδρὸς νὰ παραδεχθῆ ὅτι ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησις τῆς συζύγου του μειώνει τὴν ἐξουσίαν του ὡς πρὸς τὴν λήψιν ἀποφάσεων εἴτε εἰς τὴν ζωὴν ἀπροθυμίαν τῆς ἐργαζομένης συζύγου νὰ ὑπερβάλλῃ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν ὅλην διάρθρωσιν τῆς οικογενειακῆς ἐξουσίας.

Ἡ πρώτη ἐξήγησις φαίνεται περισσότερο πιθανή,

3. Robert O. Blood, Jr., «The Measurement and Bases of Family Power: A Rejoinder», *Marriage and Family Living*, Νοέμβριος 1963, σελ. 475-478.

συγγραφεὶς προσήρμοσε μέρη τῆς ὑπὸ τῆς Michel μεταφράσεως τοῦ ἀρχικοῦ ἐρωτηματολογίου τοῦ Robert Blood διὰ τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς οικογενείας.

1. Robert O. Blood, Jr. καὶ Donald M. Wolfe, *Husbands and Wives*, New York: The Free Press, a Division of the Macmillan Co., 1960, σελ. 42-43.

2. Constantina Safilios-Rothschild, «The Decision to Have Children in Urban Greece», μὴ εἰσέτι ἐκδοθὲν ἄρθρον σχετικῆς ἐρευνῆς.

δεδομένου ότι πολύ Ισχυραί εκ παραδόσεως άξίαι εις τήν Έλλάδα άπαιτοϋν, όπως ο άνηρ είναι ο Ισχυρός άρχηγός τής οίκογενείας, ή άπόλυτος έξουσία του όποιου δέν δύνανται να άμφοισβητηθή.

Λαμβανομένης ύπ' όψιν τής πολιτιστικής αύτης πραγματικότητας είναι πολύ δύσκολον διά τόν Έλληνα να παραδεχθή ότι δέν είναι άπόλυτα κυρίαρχος τής οίκογενείας του, έστω και όταν γνωρίζη ότι πράγματι δέν είναι. Τούναντίον, εις τήν περίπτωση τών γυναικών δέν ύπάρχον γνωστή πρότυπα Ισχυροϋ φεμινισμού, έστω και διά τās έργαζόμενας, γεγονός τó όποιον θά ήτο δυνάτön να έξηγήση πιθανήν προκατάληψιν εις τās άπαντήσεως των, ένεκα έπιθυμίας των να υπερβάλλουν τήν έξουσίαν των έντός τής οίκογενείας.

Η μόρφωσις του συζύγου. Τά συγκριτικά στοιχεία του πίνακος 3 δια τās έλληνικάς και γαλλικάς οίκογενείας δεικνύουν ότι εις τās άστικές περιοχάς τής Έλλάδος, όσον ευρύτερα είναι ή μόρφωσις του συζύγου τόσον ολιγότερον αυταρχικοί είναι ούτος. Αντιθέτως, ύπάρχει ή τάσις να αύξάνη ή έξουσία του Γάλλου συζύγου, καθ' όσον αύξάνει ή μορφωτική συγκρότησις του.

Η άνάλοσις τών δεοντολογικών δεδομένων τών συγκεντρωθέντων κατά τήν αύτην έρευνα δεικνύει ότι ή μόρφωσις άπολυτρώνει τους Έλληνας εκ τών εκ παραδόσεως προκατάληψεων ούτως, ώστε να προσβλέπουν πρός τās συζύγους τών ως ίσοτίμους—συντρόφους και φίλας—τόν όποιον τήν γάμον πρέπει να ζητοϋν πρό τής λήψεως άποφάσεων, και εις τās όποιās πρέπει να παρέχεται ή πρωτοβουλία να λαμβάνουν μόνα αύται ώρισμένα άποφάσεις.¹ Η μόρφωσις, έντός του έλληνικού πολιτιστικού πλαισίου, φαίνεται ότι συνδέεται με περισσότερον εκσυγχρονισμένους και φιλελευθέρους τρόπους συμπεριφοράς, οι όποιοι εννοοϋν ίσοτιμίαν κατά τήν άσκηση τής έξουσίας μεταξύ τών συζύγων. Αντιστοίχως, όσάκις ο σύζυγος δέν ήτο μορφωμένος, είχε τήν τάσιν να αντιμετωπίζη τήν σύζυγόν του ως άπλην οίκοκυράν και μητέρα τών τέκνων του, και όποσδήποτε ως ύποταλή του. Τουοιουτρόπου, δέν ήτο πρόθυμος να επιτρέπη εις αύτην τήν λήψιν άποφάσεων.

Ός πρός τούτο φαίνεται ότι ύφίσταται συμφωνία μεταξύ τής τηρουμένης ύπό τών Έλλήνων άνδρών στάσεως ως πρός τήν ένδεδειγμένη άμοιβαίως συμπεριφοράν τών συζύγων, και τής προμνησθεισης τακτικής των ως πρός τήν λήψιν άποφάσεων.

Τό έπαγγελμα του συζύγου. Διά λόγους συγκρίσεως, ήκολοθησαμεν τόν αυτών τρόπον κατατάξεως τών επαγγελμάτων, όπως και εις τήν γαλλι-

ΠΙΝΑΞ 3. Βαθμοί έξουσίας και επίπεδον μορφώσεως του συζύγου

Βαθμοί έξουσίας	Έπίπεδον μορφώσεως του συζύγου			
	Άπόφοιτοι Στοιχειώδους Έκπαιδύσεως	Μερικαί τάξεις Γυμν.	Άπόφοιτοι Γυμνασίου	Πανεπιστημιακή Έκπαίδευσ.
Έλλάς	2,98	2,75	2,58	2,57
Γαλλία	1,95	—	2,01	2,04

Χς στατιστικός σημαντικόν δι' επίπεδον πιθανότητας .01 (Έλλάς)

κήν μελέτην (Πίναξ 4). Καθ' ύπαρχούσας ένδειξεις, εις τήν Έλλάδα φαίνεται ότι οι πλέον αυταρχικοί σύζυγοι είναι (α) οι ιδιοκτητά βιοτεχνιών και επιχειρήσεων όλων τών μεγεθών, και (β) οι ήμειοδικευμένοι και άνειδίκευτοι έργάται. Έξ άλλου, οι άσκούντες επιστημονικά επαγγέλματα, οι άνωτεροι διοικητικοί ύπάλληλοι, οι διευθυνταί επιχειρήσεων και οι δημόσιοι ύπάλληλοι οι κατέχοντες άνωτέρας θέσεις, είναι οι ελάχιστα αυταρχικοί. Έν τούτοις, είναι πολύ δύσκολον να γίνη ο διαχωρισμός τής επιδράσεως του επαγγέλματος αυτού καθ' έαυτού και τής μορφώσεως επί του βαθμού τής άσκουμένης έξουσίας ύπό έκάστου συζύγου. Επί παραδείγματι, 66% τών ιδιοκτητών επιχειρήσεων και βιοτεχνιών έχουν μόνον στοιχειώδη εκπαίδευσιν, παράγων ο όποιος θα ήδύνατο, εις μέγαν βαθμόν, να έξηγήση τās εκ παραδόσεως άξίας και ακολουθήσας τήν αυταρχικήν των συμπεριφοράν έντός τών κόλπων τής οίκογενείας.

Έν αντιθέσει πρός τās έλληνικά πορίσματα, τās γαλλικά στοιχεία δεικνύουν ότι οι ελάχιστα αυταρχικοί σύζυγοι είναι οι ήμειοδικευμένοι και άνειδίκευτοι έργάται και ότι ή έξουσία του συζύγου τείνει να αύξάνη καθόσον αύξάνει ο βαθμός τής δεξιοτήτος, ή όποια άπαιτείται διά τήν άσκηση του επαγγέλματος αυτού, και ο βαθμός γοήτρου του επαγγέλματός του.

Ότε υπελογιθη δείκτης κοινωνικής θέσεως επί τη βάσει τής μορφώσεως και του επαγγέλματος του συζύγου, διεπιστώθη και πάλιν ότι ή έξουσία του συζύγου εις τήν Έλλάδα ήτο πολύ ύψηλή μεταξύ τών κατωτάτης κοινωνικής θέσεως προσώπων (κατωτάτης κοινωνικής τάξεως) και ελαχίστη μεταξύ τών έχόντων ύψηλήν κοινωνικήν θέσιν (τών άνηκόντων ηλαδη είς τήν άνωτέραν και άνωτέραν-μέσην τάξιν).

Υγος άποδοχών του συζύγου. Τά στοιχεία τās καταχωριζόμενα εις τόν Πίνακα 5 δια τήν Έλλάδα και τήν Γαλλία είναι δυνάτön να συγκριθοϋν μόνον μέχρις ένός σημείου, δεδομένου ότι εις τήν ελληνικήν μελέτην τās στοιχεία ταυτα αναφέρονται μόνον εις μή έργαζόμενας συζύγους (ó μισθος του

1. Constantina Safilios-Rothschild «Marital Role Definitions by Urban Greek Spouses», έργασία άναγνωσθείσα ένώπιον συνεδριάσεων του Έθνικού Συμβουλίου Οίκογενειακών Σχέσεων, εις Toronto του Canada, 21 Οκτωβρίου 1965.

ΠΙΝΑΞ 4. Βαθμοὶ ἐξουσίας καὶ ἐπαγγελματικαὶ κατηγορίαι

Βαθμοὶ ἐξουσίας	Ἐπαγγελματικαὶ κατηγορίαι						
	Ἀνεπίδευτοι καὶ ἡμιεπίδευτοι ἐργάται	Εἰδικευμένοι ἐργάται	Εἰδικευμένοι* ὑπάλληλοι	Βιοτέχναι* καὶ ἔμποροι*	Μέσοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι*	Ἀνώτεροι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι*	Ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα
Ἑλλάς	28,6	2,66	2,68	2,94	2,53	2,60	2,36
Γαλλία	17,9	2,00	2,00	—	2,05	2,02	2,08

* Αἱ ἐπαγγελματικαὶ αὐταὶ κατηγορίαι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδοθῶν ἀκριβῶς μὲ τὰς ἀντιστοιχοῦς ἐπαγγελματικὰς κατηγορίας τὰς ἀπαντωμένας εἰς ΗΠΑ. Ἡ κατηγορία «*employs qualifiés*» περιλαμβάνει τὰ κατώτερα ὑπαλλήλικα ἐπαγγέλματα, γραφεῖοι καὶ πωλήσεων. Ἡ τὸν «*artisans et commerçants*» τοὺς ἰδιοκτητὰς μικρῶν βιοτεχνιῶν καὶ ἐπιχειρήσεων ὁλῶν τῶν μεγεθῶν. Ἐς «*cadres moyens*» χαρακτηρίζονται τὰ χαμηλοτέρου ἐπιπέδου ἐπιστημονικὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἄλλα μέσου ἐπιπέδου διοικητικὰ θέσεις. Ἡ κατηγορία «*cadres supérieurs*» περιλαμβάνει ἐπιστημονικὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἄλλας Α' κατηγορίας θέσεις, ὡς αἱ τῶν διευθυντῶν καὶ ἀνωτέρων διοικητικῶν ὑπαλλήλων.

ΠΙΝΑΞ 5. Βαθμοὶ ἐξουσίας καὶ ἐπίπεδα μηνιαίου μισθοῦ

Βαθμοὶ ἐξουσίας	Ἐπίπεδα μηνιαίου μισθοῦ					
	Κάτω τῶν 1.000 δρχ.	1.000 - 2.000	2.001 - 3.000	3.001 - 4.000	4.001 - 6.000	Ἄνω τῶν 6.000 δρχ.
Ἑλλάς	3,61	2,99	2,77	2,26	2,87	2,73
	Κάτω τῶν 500 φράγκων	501 - 1.000	1.001 - 1.500	1.501 - 2.500	2.501 - 4.000	Ἄνω τῶν 4.000 φράγκων
Γαλλία	1,88	1,97	1,95	1,98	2,00	2,20

σύζυγοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπομονωθῆ ὅπου εἰργάζετο καὶ ἡ σύζυγος). Ἐνεκα τούτου, εἰς τὸν Πίνακα 5 παραλείπονται τὰ στοιχεία τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς ἐργαζομένας σύζυγους. Ἐφ' ὅσον δὲ αἱ περὶ μισθοῦ πληροφορίαι εἶναι ἀκριβεῖς καὶ βάσιμοι, τὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχοντα στοιχεία δεικνύουν ὅτι οἱ σύζυγοι μὴ ἐργαζομένον γυναικῶν ἀσκοῦν μεγαλύτερον βαθμὸν ἐξουσίας, ὅταν αἱ ἀποδοχαὶ αὐτῶν εἶναι μικραὶ (μικρότεραι τῶν 2.000 δρχ. ἢ \$ 67 κατὰ μῆνα) παρὰ εἰς τὰς περιπτώσεις ὑψηλῶν μισθῶν (ἄνω τῶν 6.000 δρχ. ἢ \$ 200 κατὰ μῆνα). Ἡ σχέση τῆς αὐτῆ μεταξὺ εἰσοδήματος καὶ ἐξουσίας δὲν εἶναι σταθερά, δηλ. ὅπου ὁ μισθὸς τοῦ σύζυγου εἶναι μεγαλύτερος δὲν σημαίνει ὅτι καὶ ἡ ἐξουσία του εἶναι κατ' ἀνάγκην μικρότερα. Καὶ τοῦτο ὀφείλεται πιθανῶς εἰς τὸ ὅτι οἱ ἐχοντες ὑψηλὰς ἀποδοχὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην οἱ πλέον μορφωμένοι. Οὕτως, ὀρισμένοι σύζυγοι ἀνήκοντες εἰς ὑψηλοτέραν μισθολογικὴν κλίμακα δυνατόν νὰ εἶναι περισσότερο ἀυτάρκητοι ἀπὸ ὀρισμένου ἄλλους σύζυγους μὲ χαμηλοτέρας ἀποδοχὰς, ἔνεκα τῆς διαφορᾶς μορφώσεως.

Γενικῶς φαίνεται ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς κατ' ἐξοχὴν βιομηχανικῶς ἀνεπτυγμένας χώρας, ὡς αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Γερμανία, ἡ μεγάλη μόρφωσις τῶν συζύγων,

ἡ ἀπασχόλησις του εἰς ἐξειδικευμένον ἐπάγγελμα ἢ ἐπάγγελμα γοήτρου καὶ μὲ ὑψηλὸν μισθόν, τείνουν μᾶλλον νὰ μειώσουν παρὰ νὰ ἀυξήσουν τὴν ἐξουσίαν ἐντὸς τῆς οἰκογενείας.¹ Ἡ διαφορὰ αὕτη δυνατόν νὰ ἐξηγηθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξῆς ἐλληνικῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα πιθανώτατα παρατηροῦνται καὶ εἰς ἄλλας ἀναπτυσσομένας χώρας, τῶν ὁποίων ἡ ἀστικοποίησις συντελεῖται μὲ ταχὺν ρυθμόν:

(α) Ἡ πλειονότης τῶν ἐμποροὑπαλλήλων, τῶν ἡμιεδικευμένων καὶ ἀνεπίδευτων ἐργατῶν χαμηλῆς μορφώσεως καὶ οἰκονομικῆς θέσεως, τῶν κατοικοῦντων σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶναι ἀγροτικῆς προελεύσεως καὶ ἀνατροφισθῆ καὶ ἔχουν προσφάτως μόνον μεταναστεύσει εἰς τὰς Ἀθήνας (κατὰ τὰ τελευταῖα 10 ἔως 15 ἔτη). Ἐφ' ὅσον εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχὰς ἡ κατὰ παράδοσιν ὑπὸ τοῦ ἄρρενος κυριαρχουμένη οἰκογενειακὴ διάρθρωσις συνεχίζει ἐπικρατοῦσα, οἱ ἄνδρες αὐτοὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κοινωνικοποιήσεώς των ἐδιδάχθησαν τὰς πατροπα-

1. Αἱ πληροφορίαι ἀ ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἀστικὴν οἰκογένειαν ἐλήφθησαν ἐκ τῶν Blood καὶ Wolfe, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 28-34. Αἱ πληροφορίαι αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν γερμανικὴν οἰκογένειαν ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Rene König, τὸ φέροντος τὸν τίτλον «*Family and Authority: The German Father in 1955*», *The Sociological Review*, 5: 1 (1957), καὶ ἰδιαίτερος ἐκ τῶν σελίδων 123-125.

ΠΙΝΑΞ 6. Βαθμοί εξουσίας και διαφοραί εις μόρφωσιν

Βαθμοί εξουσίας	Διαφοραί εις μόρφωσιν		
	Αί σύζυγοι μεγαλύτερας μορφώσεως	Σύζυγοι ίσως μορφώσεως	Αί σύζυγοι κατωτέρας μορφώσεως
Έλλάς	2,67	2,80	2,67
Γαλλία	1,85	1,99	2,07

X2 στατιστικός σηματοκόν δι' επίπεδον πιθανότητος .01 (Έλλάς)

ραδότους άξίας συμφώνως πρός τās όποιās ή άνήρ τής οίκογενείας έχει τό δικαιώμα να έπιβάλλη τήν γνώμην τών εις όλας τās άποφάσεις τής οίκογενείας, άπλως και μόνον διότι είναι άνήρ, άσχετως τής μορφώσεως, τού επαγγέλματος ή τής πρός μάθσιν ίκανότητός του. Οί σύζυγοι όττοι είναι λίαν άπρόθυμοι να παραχωρήσουν οιονδήποτε μέρος τής εξουσίας τών εις τās συζύγους τών, τās όποιās θεωρούν οίκοκυράς και μητέρας, ύποτελείς εις τήν θέλησιν των.¹

(β) Η μόρφωσις, και ιδιαιτέρως ή πανεπιστημιακή μόρφωσις, συμβάλλει σημαντικώς εις τήν άπελευθέρωσιν τών Έλληνων άνδρών εκ τής πατροπαραδότου προκαταλήψεως περί άνδρικής κυριαρχίας, ούτως, όστε να καθίστανται όττοι πρόθυμοι να παραχωρούν εις τās συζύγους τών τό δικαιώμα να λαμβάνουν άρισμένες άποφάσεις και να ζητούν τήν γνώμην τών δι' άλλας. Συνήθως, οί μορφωμένοι άνδρες έχουν φιλελευθέρας ιδέας και έπιθυμούν τήν μεταβολήν τής κατά παράδοσιν κοινωνίας. Μία εκ τών φιλελευθέρων αυτών ιδεών άφορῃ εις τήν θέσιν τών γυναικών εις τήν οίκογένειαν και τήν κοινωνίαν.

(γ) Είς τήν Έλλάδα, ώς και εις πολλάς άλλας άναπτυσσομένης χώρας, έν άντιθεσει πρός τās εκβιομηχανισμένες χώρας, ή αξία ενός άνδρός δέν είναι δυνατόν να μετρηθῃ με κριτήριον τό ύψος τών άποδοχών του. Τό φαινόμενον τουτο όφειλεται εις τό ότι εξ αίτίας τής άσταθοῦς έλληνικής οικονομίας² και τό μεγάλο ποσοστό άνεργίας κατά τά μεταπολεμικά έτη, και οί έπαρκώς παιδευμένοι δέν ήδύναντο πάντοτε να εύρουν έργασίαν ή ή άμοιβή διά τήν έργασίαν τών ήτο πολύ πενυχρά. Ούτως, όσάκις δέν ήτο εις θέσιν κανείς να κερδίση αρκετά χρήματα ή ήτο άνεργος, τό γεγονός αυτό δέν είχεν άντίκτυπον εις τήν έπαρκείαν του ως άνδρός αλλά ήρμηνεύετο μάλλον ως άπουχία του κυβερνητικού προγραμματισμού και τής διοικήσεως.

Η μόρφωσις και αί δεξιότητες τού Έλληνος συζύγου (και τό εισόδημα αυτου) έπιδροῦν επί τής ίσορροπίας τής οίκογενειακής εξουσίας κατά τρόπον διάφορον εκείνου τής μορφώσεως, τού επαγγέλ-

ματος και τού εισοδήματος τού Γάλλου ή τού Άμερικανου συζυγου' αιτια τούτου είναι ότι αί κρατούσαι αντιλήψεις εις τας αναπτυσσομένας είναι αισθητως οιαφοροι τών κρατούσων εις τās εκβιομηχανισμένας χώρας. Εις τας πρώτας ισχύει ειςότι ή εκ παραουσεως αντιλήψις τού επικρατούντος φύλου. Μιονον οια τής μορφώσεως αποβάλλουν τήν πατροπαραοστον αυτην πεποιτησιν. Ούτως, ή μόρφωσις, αν και οεν συνεπαγεται κατ' ανάγκην ευμενείς οικονομικας συνθηκας, συνήθως δρῃ ως δύναμις εκσυγχρονισμού και οίευρυνσεως τής αντιλήψεως. Εις τας κατ' εξοχην εκβιομηχανισμένας κοινωνιας, οπου επικρατεί περισσοτερον τό πνευμα της ισοτιμιας, ο ανηρ ουναται να ασκη εξουσιαν μόνον, οταν είναι εις θεσιν να αποδείξη ότι έχει αξιόλογα προσοντα—ευρείαν μορφωσιν, εξειδικευμένον επαγγελμα, υψηλόν εισοδημα—και οταν έχη τά προσοντα αυτά εις μεγαλύτερον βαθμόν από τήν σύζυγον του.

Διαφορά μορφώσεως μεταξύ συζύγων. Ό Πίναξ 6 οεικνυει ότι η εξουσία του συζύγου εις τήν Έλλαδα, έν αντιθεσει προς τήν Γαλλίαν, είναι μεγαλύτερα, όταν το μορφωτικον επίπεδον τών δύο συζύγων είναι τό αυτο. Περαιτέρω ανάλυσις τών δεδομένων οεικνυει ότι, όταν τύχη οί σύζυγοι να έχου την αυτην εκπαίδευσιν, τό επίπεδον τής καταρτίσεως του είναι λίαν χαμηλόν: 72% αυτών είχον συμπληρώσει εξ εως εννεα τάξεις σχολείου. Εις τās περιπτώσεις αυτάς τό χαμηλόν επίπεδον μορφώσεως τού συζύγου, και κατ' ακολουθίαν ή έμμομη αυτου εις τά πατροπαραόδοτα πρότυπα, εξηγούν τόν σχετικώς ύψηλόν βαθμόν εξουσίας τόν όποιον άσκει.

Όταν ό σύζυγος ύπερτερη μορφωτικώς τής συζύγου του, έχει τήν τάσιν να παραχωρη εις αυτην μεγαλύτεραν εξουσιαν ως προς τήν λήμιν άποφάσεων, διότι έχει ευρύτεραν μόρφωσιν και έπομένως περισσοτερον φιλελευθέρας αντιλήψεις. Όταν τό μορφωτικόν επίπεδον τής συζύγου είναι χαμηλόν, τό επίπεδον μορφώσεως τού συζύγου είναι εκείνου, τό όποιον καθορίζει τό ποσοστον εξουσίας τό όποιον θα άσκήση ο ίδιος. Όταν όμως ή σύζυγος ύπερτερη εις μόρφωσιν τό συζύγου, φαίνεται ότι τό επίπεδόν της αυτό άνυψώνει τήν θέσιν της εις τά όμματα του συζύγου της, εις τρόπον όστε να είναι ούτος πρόθυμος να τήν συμβουλευεται, προκειμένου να λη-

ΠΙΝΑΞ 7. Βαθμοί ίκανοποιήσεως και αί εις μόρφωσιν επιτευξεις τού συζύγου

Βαθμοί ίκανοποιήσεως	Αί εις μόρφωσιν επιτευξεις τού συζύγου		
	Στοιχειώδης Έκπαίδευσις	Μέση Έκπαίδευσις	Πανεπιστημιακή Έκπαίδευσις
Έλλάς	3,60	3,53	3,81
Γαλλία	3,59	3,62	3,90

1. Safillios-Rothschild, «Marital Role Definitions by Urban Greek Spouses», βλ. άνωτερο.

2. Η παρούσα μελέτη έδημοσιεύθη τό πρώτον κατά Μάιον του 1967.

ΠΙΝΑΞ 8. Βαθμοὶ ἱκανοποιήσεως καὶ ἐπίπεδα μισθοῦ τοῦ συζύγου

Βαθμοὶ ἱκανοποιήσεως	Ἐπίπεδα μισθοῦ συζύγου					Ἄνω τῶν 6.000 δρχ.
	Κάτω τῶν 1.000 δρχ.	1.001 - 2.000	2.001 - 3.000	3.001 - 4.000	4.001 - 6.000	
Ἑλλάς	3,28	3,67	3,49	3,74	3,60	3,91
Γαλλία	3,40	3,62	3,56	3,83	3,83	4,10

φοῦν ἀποφάσεις προσιδιάζουσαι εἰς τὴν ιδιότητά της ὡς γυναικός, ἢ καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὴν μόνην τὴν λήψιν ἀποφάσεως. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ περιπτώσεις αὗται δὲν ἦσαν πολυάριθμοι (17 περιπτώσεις) καὶ ἡ διαφορά τοῦ μορφωτικοῦ ἐπίπεδου εἶναι λίαν σημαντικὴ, δεδομένου ὅτι 65% τῶν θηλέων ἦσαν ἀπόφοιτοι γυμνασίου ἢ πανεπιστημίου καὶ 88% τῶν ἀρρένων εἶχον συμπληρώσει μόνον ἕξ ἕως ἑννέα τάξεις σχολείου.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ἡ περὶ «προσόντων» θεωρία τοῦ Blood φαίνεται ὅτι ἰσχύει, τοῦλάχιστον ἐν μέρει, περισσότερον διὰ τὰς Ἑλληνίδας παρά διὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησις τῆς συζύγου ἢ ἡ ἀνωτέρα (ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν σύζυγον αὐτῆς) μόρφωσίς της, συντελοῦν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἐξουσίας αὐτῆς ἐντὸς τῆς οἰκογενείας, διότι τὰ προσόντα της καταδεικνύουσι τόσον ἐκδηλοῦς τὰς ἰκανότητάς της, ὥστε καὶ οἱ συντηρητικώτεροι τῶν ἀνδρῶν νὰ παραδέχονται, κατ' ἀνάγκην, τὴν ἀξίαν της. Εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ ἰσοζύγιον τῶν προσόντων, καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τῆς μορφώσεως τῶν συζύγων, φαίνεται νὰ ἐξηγῆ τὸ ἰσοζύγιον τῆς ἐξουσίας εἰς τὴν οἰκογένειαν.

Ἰκανοποίησις ἐκ τοῦ γάμου

Καίτοι ἡ ἐκ τοῦ γάμου ἱκανοποίησις εἶναι κατὰ μέγα μέρος ὑποκειμενικὸν συναίσθημα, ἡ ἐπίδρασις ὀρισμένου ἀριθμοῦ «μεταβλητῶν» θὰ ἐξετασθῇ κατωτέρω. Τινὲς τῶν «μεταβλητῶν» τούτων ἀντικατοπτρίζουσι τὴν δυναμικὴν, τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἐπίδρασιν τῶν συζύγων.

Ἡ μόρφωσις τοῦ συζύγου. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ ἱκανοποίησις τῆς συζύγου ἐκ τοῦ γάμου εἶναι πολὺ μεγαλύτερα ὅταν ὁ σύζυγος ἔχῃ ἀνωτέραν μόρφωσιν. Ἡ ἀνάλυσις δεοντολογικῶν δεδομένων δεικνύει ἐπίσης ὅτι αἱ περισσότεραι γυναῖκες προσδοκοῦν, ὅπως οἱ σύζυγοί των εἶναι σύντηφοι καὶ φίλοι, μεταχειρίζονται αὐτὰς ἰσοτιμῶς, καὶ ὅπως τὰς συμβουλεύονται κατὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεων ἀφορωσῶν εἰς τὴν οἰκογένειαν.¹ Κατ' ἀκόλουθίαν δὲν θὰ ἀνεμνετο νὰ ἀντλοῦν ἱκανοποίησιν ἐκ τῆς ἐγγάμου σχέσεως, εἰμὴ μόνον εἰς περιπτώσιν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ συνῆπτον γάμους

1. Αἰδοῦθι.

μὲ Ἀθηναίους ἀποφοίτους πανεπιστημίων, οἱ ὅποιοι πιθανότατα θὰ ἱκανοποιῶν τὰς προσδοκίας των. Ἐν τούτοις, μικρὸν ποσοστὸν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμμένουν εἰς τὰς πατροπαράδοτους ἀρχὰς περὶ ἀνδρικῆς κυριαρχίας, εὗρισκον ἱκανοποίησιν ἐκ τοῦ γάμου των μὲ ὀλιγότερον μορφωμένους ἀνδρας (στοιχειώδους ἢ μέσης ἐκπαιδεύσεως), οἱ ὅποιοι συχνότατα πληροῦν τὰς περὶ κυριάρχου ἀρρένων προσδοκίας των.

Τὸ εἰσόδημα τοῦ συζύγου. Ὁ πίναξ 8 δεικνύει ὅτι, ἐνθ' εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπάρχει σχεδὸν γραμμικὴ σχέσις μεταξὺ τοῦ βαθμοῦ ἱκανοποιήσεως καὶ τοῦ μισθοῦ τοῦ συζύγου, εἰς τὴν Ἑλλάδα μόνον εἰς τὰς ἀκραίαις περιπτώσεις τῶν πολὺ χαμηλῶν καὶ τῶν πολὺ ὑψηλῶν μισθῶν συμβαίνει τοῦτο. Καὶ πάλιν πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι διὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα ἀναφέρονται μόνον εἰς τὰς μὴ ἐργαζομένας συζύγους, ἐνθ' αὐτὰ γαλλικὰ στοιχεῖα περιλαμβάνουν τὰς ἐργαζομένας καὶ τὰς μὴ ἐργαζομένας συζύγους.

Ὅτε ἐγένετο ὁμαδοποίησις ὄλων τῶν Ἑλληνίδων, τὸν ὁποῖον οἱ σύζυγοι κερδίζουν ὀλιγότερον τῶν 3.000 δραχμῶν κατὰ μῆνα (ἤτοι, ὀλιγότερον τῶν \$ 100 κατὰ μῆνα), ὁ μέσος βαθμὸς ἱκανοποιήσεως ἦτο 3,52, ἐνθ' ὁ μέσος βαθμὸς ἱκανοποιήσεως ὄλων τῶν γυναικῶν τῶν ὁποῖων οἱ σύζυγοι κερδίζουν ἄνω τῶν 3.000 δραχμῶν ἦτο 3,76. Κατὰ μέσον ὄρον λοιπὸν, ὅταν ὁ μισθὸς εἶναι πολὺ χαμηλὸς διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν βασικῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκογενείας, ἡ ἱκανοποίησις εἶναι μικροτέρα ἐκείνης ἢ ὁποῖα παρατηρεῖται ὅταν ὁ μισθὸς ἐπαρκῆ διὰ τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας. Ἡ ἱκανοποίησις, ἐν τούτοις, εἰς διάφορα μισθολογικὰ ἐπίπεδα ἐξαρτᾶται βασικῶς ἐκ τῶν ὑλικῶν προσδοκιῶν τῆς συζύγου (παρὰ ἐκ τοῦ ἀπολύτου ποσοῦ διαθεσίμων χρημάτων), καὶ πιθανὸν ἐκ τούτου ἔαν ὁ σύζυγος χρησιμοποιοῖ ὀλιγόληρον τὸν μισθὸν τοῦ διὰ τὴν οἰκογένειαν ἢ ὄχι.

Τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον δὲν θεωρεῖται ὡς κατ' ἐξοχὴν σημαντικὸν διὰ τὰς τὰς κλάκας σχέσεις τοῦ ζεύγους οὔτε ἀπὸ τῶς Ἑλληνίδας οὔτε ἀπὸ τῶς Ἑλληνίδας, οἱ ὅποιοι κατατάσσουσι τοῦτο πέμπτον εἰς ἀξίαν, μετὰ τὴν «συμφωνίαν χαρακτηρισμῶν καὶ τὴν ἀμοιβαίαν κατανόησιν», τὰς ἀεὶκδηλώσεις ἀγάπης καὶ τρυφερότητος», τὴν «τεκνονομίαν», καὶ τὴν «σεξουαλικὴν συμφωνίαν».

ΠΙΝΑΞ 9. Ἰκανοποιήσις τῆς συζύγου ἐκ τοῦ γάμου καὶ διάρθρωσις τῆς οἰκογενειακῆς ἐξουσίας

Βαθμοὶ ἱκανοποιήσεως	Χαρακτήρ διάρθρωσεως οἰκογενειακῆς ἐξουσίας			
	Ἡ σύζυγος ἐπικρατεῖ	Ἡ σύζυγος ὑπερισχύει	Ἰσότης ἀποφάσεων	Ὁ σύζυγος ἐπικρατεῖ
Ἑλλάς	3,44	3,82	3,53	3,53
Γαλλία	3,55	3,57	3,86	3,65

Ἡ ἀπασχόλησις τῆς συζύγου. Αἱ ἀπασχολούμεναι ἐπαγγελματικῶς σύζυγοι εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρίσκουν μικροτέραν ἱκανοποίησιν (βαθμὸς ἱκανοποιήσεως: 3,36) ἀπὸ τὰς μὴ ἐργαζομένας συζύγους (3,67). Ἡ αὐτὴ γενικὴ τάσις παρατηρεῖται καὶ εἰς Γαλλίαν (βαθμὸς ἱκανοποιήσεως ἐργαζομένων γυναικῶν-συζύγων: 3,60 καὶ μὴ ἐργαζομένων: 3,70).

Παρά τὸ ὅτι ἀδρομερῆς μόνον σύγκρισις εἶναι δυνατὴ, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ἔχουν ὑπαχθῆ ὅλαι αἱ ἐργαζόμεναι γυναῖκες τῶν διαφορῶν ἐπαγγελματικῶν κατηγοριῶν, οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀμοιβὴ ἢ αἱ συνθήκαι ἐργασίας τῶν, εἶναι ἄξιοσημείωτον ὅτι ἡ ἀπασχόλησις τῶν γυναικῶν σχετίζεται μὲ ἓνα καὶ μόνον δεικτικὴν ἱκανοποιήσεως ἐκ τοῦ γάμου: τὴν ἱκανοποίησιν τὴν πηγαζουσάν ἐκ τοῦ βιοτικῶ ἐπιπέδου. Εἶναι ἀληθές ὅτι αἱ ἐργαζόμεναι σύζυγοι εἶναι ὀλιγότερον ἱκανοποιημένα μὲ τὸ βιοτικὸν τῶν ἐπιπέδον ἀπὸ τὰς μὴ ἐργαζομένας συζύγους, ἀλλ' ὅταν γίνεται ἐπανυπολογισμὸς τῶν βαθμῶν ἱκανοποιήσεως (καὶ αὐτὴν τὴν φοράν διὰ τῆς παραλείψεως τοῦ βαθμοῦ τοῦ βασιζομένου ἐπὶ τῆς ἱκανοποιήσεως ἐκ τοῦ βιοτικῶ ἐπιπέδου), δὲν ὑφίσταται διαφορὰ μεταξὺ ἐργαζομένων καὶ μὴ ἐργαζομένων γυναικῶν-συζύγων, ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν ἱκανοποιήσεως αὐτῶν ἐκ τοῦ γάμου τῶν (ὁ βαθμὸς ἱκανοποιήσεως εἶναι 3,64 δι' ἀμφοτέρας τὰς κατηγορίας γυναικῶν). Ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον αἱ ἐργαζόμεναι σύζυγοι μένουσιν ὀλιγότερον ἱκανοποιημένα μὲ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῆς οἰκογενείας ὀφείλεται πιθανῶς εἰς τὰς μεγαλύτερας προσδοκίας τῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀνάσεις, τὸν ἱματισμὸν καὶ τὴν ψυχαγωγίαν. Ἡ ἀνάλυσις δεοντολογικῶν στοιχείων δεικνύει ὅτι αἱ ἐργαζόμεναι σύζυγοι, συγχρόνως τὸν μὴ ἐργαζομένων συζύγων, ἔχουν μεγαλύτερας ἀπαιτήσεις ἐκ μέρους τῶν συζύγων τῶν, παρὰ τῶν ὁσίων προσδοκῶν τὴν ἐξασφάλισιν ὅχι μόνον τῆς καθημερινῆς πενιχρᾶς τροφῆς ἀλλὰ καὶ τοῦ ἱματισμοῦ, πολυτελῶν ἀνεσῶν καὶ διασκεδάσεων.¹

Ἡ διάρθρωσις τῆς ἐξουσίας. Ὁ Πίναξ 9 δεικνύει ὅτι ὑπάρχουν δύο κατηγορίαι Ἑλληνίδων αἱ ὁποῖαι εἶναι ἱκανοποιημένα ἐκ τῆς ἐγγάμου σχέσεώς τῶν: (α) Ἡ πρῶτὴ κατηγορία περιλαμβάνει τὰς ἐχούσας αὐταρχικὸς συζύγους (4% ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἀπὴν-

τησαν) καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν μικρὸν πυρῆνα γυναικῶν μὲ ἀντιλήψεις ἐχομένας τῶν παραοσεων, αγροτικῆς προελευσεως καὶ μικρᾶς μορφώσεως, καὶ υἰανοροῦς μὲ ἀνορας αγροτικῆς προελευσεως καὶ χαμηλοῦ μορφωτικοῦ επιπεδου, ἐς ἴσου προσκεκολλημενους εἰς τὰς κατα παραοσιν ἀξίας περὶ ἀνορικῆς κυριαρχίας. Αἱ γυναῖκες αὐταὶ ἱκανοποιοῦνται μόνον ὅταν οἱ συζυγοὶ τῶν ἐπιβαλλῶνται εἰς τὴν οἰκογένειαν, καὶ εἶναι συνήθως ἱκανοποιημένα, δεδομένου ὅτι ἡ ἰσοα τὴν ὅποιαν ἔχουν περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν ὡς συζύγων ταυτίζεται μὲ ἐκείνην τῶν συζύγων τῶν. (β) Ἡ δευτέρα κατηγορία εἶναι αἱ γυναῖκες τῶν ὁποιων ἡ γνώμη βαρύνει εἰς τὴν λῆψιν ἀποφάσεων περὶ οἰκογενειακῶν ζητημάτων. Αἱ γυναῖκες αὐταὶ εἶναι πολὺ περισσοτέρας (40% ὄλων τῶν γυναικῶν) συνήθως αἱ ἰδια λαμβάνουν τὰς ἀποφάσεις ἢ τὰς συμβουλεύονται οἱ σύζυγοὶ τῶν διὰ τὰς δύο κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ κοινου λαμβάνομένας ἀποφάσεις (τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων καὶ τὰς σχέσεις μετὰ τῶν πενθερῶν). Οὐδέποτε ὁμως συναγωνίζονται τοὺς συζύγους τῶν εἰς τὸν τομέα τῶν ἀνδρικῶν ἀποφάσεων (τὴν ἐπιλογὴν τῶν φίλων καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐλευθεροῦ χρόνου).

Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὰς Ἦνομένας Πολιτείας αἱ γυναῖκες αἰσθάνονται λίαν ὑχαριστημένα ἐκ τοῦ γάμου τῶν, ὅταν ὑφίσταται ἰσότης ἀποφάσεων, τὸ γνωστὸν «50% πρὸς 50%» διὰ τὴν ἰσορροπίην τῆς ἐξουσίας μεταξὺ τῶν συζύγων. Πιθανὸν ὁ μέγας οὗτος βαθμὸς ἱκανοποιήσεως ἐκ τῆς ἴσης ἀσκήσεως ἐξουσίας ἀντικατοπτρίζει τὸ ὅτι εἰς Παρισίους καὶ εἰς Detroit ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος μεταξὺ τῶν φύλων εἶναι κατὰ κανὸνα παραδεκτὴ, ἐνῶ εἰς τὰς Ἀθήνας αἱ γυναῖκες φαίνεται ὅτι προτιμοῦν τὴν ἐξουσίαν ἀντὶ τῆς ἰσότητος. Οὕτως, ἀρέσκονται νὰ λαμβάνουν τὰς ἀποφάσεις αἱ ὁποῖαι κατὰ κανὸνα θεωροῦνται ὡς προσιδιάζουσαι εἰς τὴν γυναῖκα καὶ νὰ ζητῆται ἡ γνώμη τῶν δι' ἀποφάσεις αἱ ὁποῖαι συνήθως λαμβάνονται ἀπὸ κοινου ἀπὸ τοὺς δύο συζύγους. Θὰ ἔπρεπε ὁμως νὰ σημειωθῆ ὅτι αἱ εἰς τὴν διαχείρισιν χρημάτων ἀφορῶσαι ἀποφάσεις δὲν ἔχουν ἰδιαιτέραν τινὰ οἰσαστικὴν σχέσιν πρὸς τὸν γυναικεῖον χαρακτήρα.

Διάφορα τοῦ γάμου. Ὁ Πίναξ 10 δεικνύει ὅτι ἡ ὑπόθεσις καθ' ἣν ἡ ἐκ τοῦ γάμου ἱκανοποίησις μειοῦται μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἀληθεύει εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὲ μίαν ἐξαιρέσιν, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον ἀπὸ

1. Αὐτόθι.

ΠΙΝΑΞ 10. Βαθμοὶ ἱκανοποιήσεως καὶ ὑπολογιζομένη διάρκεια τοῦ γάμου

Βαθμοὶ ἱκανοποιήσεως	Ἐπολογιζομένη διάρκεια τοῦ γάμου				
	Ὀλιγώτερον τῶν 3 ἐτῶν	3 - 9 ἔτη	10 - 19 ἔτη	20 - 29 ἔτη	Πέραν τῶν 30 ἐτῶν
Ἑλλάς	4,17	3,39	3,77	3,66	3,43
Γαλλία	4,05	3,78	3,52	3,60	3,62

τριῶν ἐτῶν ἕως ἑννέα ἐτῶν ἐγγάμου βίου ἢ ἐκ τοῦ γάμου ἱκανοποιήσεις μειοῦται εἰς μέγαν βαθμόν. Κατὰ τὰ ἐτῆ αὐτὰ ἡ παρούσα εἶναι ἐλευθερία τῆς σοβαρῶς, ἰδιαίτερος δὲ εἰς ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀπογευματινὰς καὶ νοκτερινὰς ἐξόδους. Αἱ ἐκτὸς κατοικίας διασκεδάσεις ἀποτελοῦν σημαντικὸν στοιχεῖον τῆς ἀθηναϊκῆς ἐγγάμου ζωῆς, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν μάλιστα, ὥστε ἐνίοτε ἢ ἐκ τοῦ γάμου εὐτυχία νὰ ἐπιρραΐζεται καὶ νὰ σταθμίζεται ἀκόμη ἐκ τῆς συχνότητος τῶν ἐξόδων. Ἐνεκα τούτου, ὅταν αἱ Ἀθηναῖαι σύζυγοι ἔχουν πολλὰ μικρὰ τέκνα, ἔχουν τὴν τάσιν νὰ κρινόντων ἐναὐτὰς μὴ ἱκανοποιημένας. Ὅταν τὰ τέκνα τῶν ἀρχίζοντων νὰ φοιτοῦν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ αἱ σύζυγοι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὰς ἐξόδους των, συνοδεύονται ἐνίοτε ὑπὸ τῶν τέκνων των, ἢ ἐκ τοῦ γάμου ἱκανοποιήσεις ἐνισχύεται, διὰ νὰ μειωθῇ ἐκ νέου μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐτῶν.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἀτελής ἐπαλήθευσις τῆς ὑποθέσεως τῆς ἀφορώσεως εἰς τὴν μείωσιν τῆς ἐκ τοῦ γάμου ἱκανοποιήσεως μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χρόνου, ἐξηγεῖται ὑπὸ τῆς Michel ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑφιστάμενης κρίσεως στέγης εἰς Παρισίους, κρίσεως ἢ ὅποια καθίσταται λίαν ἀισθητὴ κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν καὶ κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τῶν τέκνων.

ἀνακεφαλαίωσης καὶ συμπεράσματα

Ἡ ἀνωτέρω περὶ ἱκανοποιήσεως συζήτησις δεικνύει ὅτι ὁ βαθμὸς ἱκανοποιήσεως τῶν γυναικῶν ἐκ τοῦ γάμου ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ ἐπιπέδου τῶν προσδοκιῶν των ἐκ τοῦ γάμου καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ κατὰ τὸν ὅποιον αἱ προσδοκίαι τῆς ἀποστολῆς των συμπίπτουν μετὰ ἐκείνας τῶν συζύγων των. Οὕτως, ἡ παρούσα μελέτη δεικνύει ὅτι ἡ περὶ «ρόλου» θεωρία θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καταστῇ λίαν καρποφόρος διὰ τὴν μελέτην τῆς οἰκογενείας. Ὁρισμένα δεοντολογικὰ δεδομένα ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἀπόψεις τῶν συζύγων φαίνονται χρήσιμα διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἐκ τοῦ γάμου προσδοκιῶν καὶ τῶν δυναμικῶν συντελεστῶν οἱ ὅποιοι συνέβαλον εἰς τὴν δημιουργίαν ἱκανοποιητικῆς ἢ μὴ ἐγγάμου σχέσεως.

Ἐνῶ αἱ γενικαὶ τάσεις αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἐκ τοῦ γάμου ἱκανοποίησιν συμβαδίζουν συνήθως μετὰ τὰς τάσεις τὰς παρατηρουμένας εἰς τὰς προηγμένας βιομηχανικὰς χώρας (μετὰ τὴν ἐξαιρέσιν ὅτι ἡ ἐπικράτης τῆς συζύγου μᾶλλον παρὰ ἡ ἰσότης μετὰ τὸν συζύγον εἰς τὴν λήψιν ἀποφάσεων αὐξάνει τὸν βαθμὸν τῆς ἐκ τοῦ γάμου ἱκανοποιήσεως), τὰ κοινωνικο-οικονομικὰ χαρακτηριστικά, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν σύζυγον, φαίνεται νὰ ἐπιρραζόντων διαφοροτρόπως τὴν ἐξουσίαν του. Θὰ ἦτο λίαν σημαντικόν ἂν ἦτο δυνατόν νὰ καθορισθῇ κατὰ πόσον αἱ παρατηρούμεναι τάσεις εἶναι ἀντιπροσωπευτικαὶ χώρας ἐνδοσκοπιμένης εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἐκβιομηχανισμοῦ καὶ ἂν αὐτὰ ἀνευρίσκονται εἰς ἄλλας ὑπὸ ἐκβιομηχανίαν χώρας. Θὰ ἦτο ἐπίσης ἐνδιαφέρον νὰ συνεχισθῇ ἡ ἔρευνα, ὥστε νὰ προσδιορισθῇ κατὰ πόσον ἡ ἐξασθένεισις τῶν ἐκ παραδόσεως ἀξιών περὶ κυριαρχίας τοῦ ἄρρενος εἰς τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, ὡς αἱ Ἀθήναι, θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀντιστροφὴν τῶν τάσεων οὕτως, ὥστε οἱ ἔχοντες τὴν εὐρυτεράν μὀρφωσιν καὶ λαμβάνοντες τοὺς μεγαλυτέρας μισθοὺς ἄνδρες νὰ ἀσκοῦν τὴν μεγαλυτέραν ἐξουσίαν εἰς τὴν οἰκογένειαν.

«νομίζω δὲ γυναῖκα κοινωνὸν ἀγαθῆν οἴκου οὖσαν πάνυ ἀντίρροπον εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τὸ ἀγαθόν. ἔρχεται μὲν γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν διὰ τῶν τοῦ ἀνδρὸς πράξεων τὰ κτήματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, δαπανᾶται δὲ διὰ τῶν τῆς γυναικὸς ταμιευμάτων τὰ πλείστα. καὶ εὖ μὲν τούτων γιγνομένων αὐξοῦνται οἱ οἶκοι, κακῶς δὲ τούτων πραττομένων οἱ οἶκοι μειοῦνται».